

ЕКОНОМІКО – ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ПОСТАЧАННЯ ПРИРОДНОГО ГАЗУ В УКРАЇНІ

Подрез-Ряполова Ірина Валеріївна,
*науковий співробітник,
Науково-дослідний інститут
правового забезпечення інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України*

The problems of certain economic and legal problems arising from the implementation of economic activities for the supply of natural gas were considered. It has been determined that the natural gas market in Ukraine in modern conditions requires further reform to create a full-fledged domestic market based on the principles of free competition, proper protection of consumer rights and the security of natural gas supplies, as well as a market capable of integration with natural gas markets of the country's Energy Community.

Keywords: economic activity, business entities, natural gas market, natural gas supply.

Рассмотрены отдельные экономико-правовые проблемы, возникающие при осуществлении хозяйственной деятельности по поставке природного газа. Определено, что рынок природного газа в Украине в современных условиях требует дальнейшего реформирования для создания полноценного внутреннего рынка, основанного на принципах свободной конкуренции, надлежащей защиты прав потребителей и безопасности поставок природного газа, а также рынка, способного к интеграции с рынками природного газа государств – сторон Энергетического Сообщества.

Ключевые слова: хозяйственная деятельность, субъекты хозяйственной деятельности, рынок природного газа, поставка природного газа.

Господарська діяльність на ринку природного газу здійснюється певними суб'єктами в сфері транспортування, розподілу, зберігання, постачання природного газу, надання послуг установки LNG (послуг щодо перетворення природного газу з газоподібного у рідинний стан або перетворення зрідженого природного газу з рідинного у газо-

подібний стан) та провадиться в умовах державного регулювання, моніторингу та контролю боку з Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг у встановленому законодавством порядку.

Постачання природного газу згідно норм Закону України «Про ринок природного газу» [1] є господарською діяльністю, що здійснюється відповідними суб'єктами господарювання, підлягає ліцензуванню і полягає в реалізації природного газу безпосередньо споживачам на підставі укладених з ними договорів.

Господарська діяльність з постачання природного газу представляє собою особливий за своєю структурою процес господарювання на ринку природного газу, що безпосередньо пов'язано з існуванням специфіки цього процесу, у тому числі щодо правового регулювання певної господарської діяльності. Так, процес господарської діяльності з постачання природного газу охоплює імперативну побудову взаємовідносин між відповідними суб'єктами господарювання, організація діяльності яких у свою чергу повинна відповідати вимогам діючого законодавства. Крім того, слід погодитись з тим, що нафтогазова галузь за своєю суттю є однією із основних галузей економіки України, яка впливає як на економічне становище країни, так і на інші процеси, що проходять у державі і таким чином діяльність суб'єктів на даному ринку повинна бути прозорою та такою, що відповідає як інтересам держави, так і інтересам самих суб'єктів господарювання, що обумовлює відповідне правове регулювання [2].

Газова сфера України, що функціонує в умовах демократичної трансформації українського суспільства, потребує удосконалення в багатьох аспектах, проте будь які зміни повинні бути ретельно зваженими, адже газова сфера об'єктивно є фундаментом національної економіки, забезпечує функціонування усіх її галузей [3, с. 133].

На жаль, становлення України як правової демократичної держави з ринковою економікою супроводжується нерозвиненістю та невідповідністю стану газової галузі європейським вимогам, недосконалістю нормативно-правового забезпечення її функціонування, недостатністю забезпечення країни енергоносіями, високим рівнем

спрацювання і старіння основних фондів галузі, а також відсутністю чіткої державної енергетичної політики [4].

На думку багатьох науковців, стан внутрішнього ринку природного газу, незважаючи на проведення широкомасштабних перетворень на законодавчому рівні у напрямі імплементації норм ЄС, зберігає ознаки монополії, має низку проблем відносно недосконалої державної політики регулювання ринку, у тому числі інвестиційної.

В умовах відмічених широкомасштабних законодавчих перетворень в енергетичній сфері, до якої безпосередньо відноситься ринок природного газу, вкрай важливим є створення ефективного конкурентного середовища на ринку постачання природного газу з урахуванням основних вимог законодавства ЄС.

На сучасному етапі функціонування внутрішнього ринку природного газу при здійсненні господарської діяльності з постачання виникає окрема низка економіко-правових проблем, які на наш погляд потребують першочергового системного вирішення, зокрема:

1. Обмеження конкуренції. Ринок з постачання природного газу є потенційно конкурентним, однак виникає питання щодо наявності монопольних ознак у діяльності певних суб'єктів постачання природного газу. Фактично діяльність суб'єктів суміжних ринків (постачальників природного газу), має монопольні ознаки на відповідному ринку. Таке суперечливе між нормативно-правовим та фактичним становище на ринку (ринку надання послуг з газопостачання) обумовлене в першу чергу недостатнім рівнем конкуренції на ринку. При цьому, характерно, що в таких умовах вищевказані суб'єкти мають реальні переваги щодо надання послуг з газопостачання, що дає їм можливість займати привілейовану позицію на суміжному ринку.

2. Існування дисбалансу діяльності суб'єктів господарювання ринку природного газу. Господарсько-правове забезпечення функціонування ринку природного газу не в повній мірі відповідає певним ринковим вимогам, що створює дисбаланс у діяльності суб'єктів господарювання (у тому числі суб'єктів постачання природного газу) та в функціонуванні ринку, що має прояв у невідповідності між інтенсивністю показників господарської діяльності та екстенсивніс-

тю рівню конкурентоспроможності та відповідно впливає на господарсько-правову організацію постачання природного газу.

3. Необхідність подальшого вдосконалення державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання у сфері постачання природного газу, зокрема в сфері ліцензування та ціноутворення.

Так, вдосконалення ліцензування господарської діяльності з постачання природного газу повинно здійснюватися шляхом законодавчого забезпечення належної інформаційної прозорості процесу постачання природного газу та забезпечення високого рівню захисту прав споживачів наданої послуги з постачання природного газу.

Також на сучасному етапі розвитку внутрішнього ринку природного газу необхідно удосконалення методологічного інструментарію розрахунків з встановленням оптимальної системи ціноутворення, яка повинна бути стимулом для підвищення рівню конкуренції та забезпечення ефективності роботи ринку, в тому числі і надійності постачання енергоресурсів. Основними критеріями, яким додатково до методів ціноутворення повинні відповідати ціни щодо постачання природного газу, на наш погляд, повинні бути: 1) економічно обґрунтований рівень тарифів, з обов'язковим врахуванням власних інтересів всіх суб'єктів ринку природного газу, в тому числі і споживачів енергетичного ресурсу; 2) конкурентоспроможність тарифів, що дасть можливість формування цінових конкурентних переваг на ринку природного газу; 3) зв'язок з власним видобутком природного газу (зріст власного видобутку природного газу з метою зменшення імпортової закупівлі).

Висновок. Ринок природного газу в Україні потребує подальшого реформування для створення повноцінного внутрішнього ринку природного газу, заснованого на принципах вільної конкуренції, належного захисту прав споживачів та безпеки постачання природного газу, а також ринку, здатного до інтеграції з ринками природного газу держав – сторін Енергетичного Співтовариства.

У сучасних умовах державне регулювання ринку постачання природного газу повинно здійснюватися згідно з цілями першочергового забезпечення захисту прав споживачів та забезпечення стабільності на внутрішньому ринці природного газу, при цьому дер-

жавний механізм регулювання господарської діяльності не повинен обмежувати конкурентність на ринку постачання природного газу, повинен забезпечувати баланс інтересів споживачів, держави та відповідних суб'єктів господарювання, надійне забезпечення споживачів якісними товарами та послугами у необхідному обсязі та за економічно обґрунтованими цінами, а також ефективний розвиток суб'єктів господарювання, які виробляють (реалізують) товари на ринку, що перебуває у стані природної монополії, та суб'єктів господарювання, що діють на суміжних ринках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про ринок природного газу: Закон України від 09.04.2015 р. № 329-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19>.
2. Є.Масс, А.Тарасова Щодо вдосконалення правового регулювання укладення та виконання господарських договорів суб'єктами господарювання, які здійснюють діяльність із транспортування та постачання природного газу розподільними (промисловими) трубопроводами. *Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: металургія*. Випуск 102. Донецьк. Дон НТУ. 2005. С. 206–209.
3. Кожевников А.Ю. Газова сфера України в 2017 році та її державне регулювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №7. С. 132–136.
4. Буцьо З. Ю. Аналіз основних напрямів розвитку паливно-енергетичної галузі (енергетичних стратегій, довгострокових прогнозів) провідних зарубіжних країн (ОЕСР, ЄС, Росія, США тощо) та їх уточнення в умовах кризи. *Енергетика та електрифікація*. 2011. № 1. С. 3–31.